

Abdullah Tukay
(Arca, 26.4.1886 -15.4.1913)

Tatar halk şairi Abdullah Tukay (Abdullah Mehemmet Arif oğlu Tukayev) 26 Nisan 1886'da Kazan bölgesi Menger ili Kuşlavıç köyünde (şimdiki Tataristan Cumhuriyeti Arca bölgesi) doğdu. Küçükken yetim kaldı. Elden ele dolaşarak çocukluğunu Sasna, Üçili, Kırıl köylerinde geçirdi, ilk öğretimini Kırıl köyü medresesinde aldı.

1895 yılından sonra Uralsk (Cayık) şehrinde akrabalarının yanında aile terbiyesi gördü. Burada Mutiullah medresesinde okudu. Yine o sırada medresenin yanındaki Rus sınıfına da gitti. Orada Tatar edebiyatı ile halk edebiyatını incelikleriyle öğrendi, Arap, Fars, Türk, Rus ve diğer halkların edebiyatları, Şark ve Garb medeniyetleri ile tanıştı. Şark felsefesi ile aruz teorisini Mutiullah Hazretin kendisinden öğrendi. Türk ceditçisi, göçmen Abdül-veli onu Türk ve Fransız edebiyatları ile tanıştırdı. Tukay daha sonra Abdülveli için "dünyayı tanımak için gözümü açan kişi demiştir. Tukay medresede okurken şiirler yazmaya başladı. 1905 yılının başında Sosyal-Demokratlar organı olan Uralets gazetesine

mürettip olarak girdi. Şehirde cereyan eden ihtilâl hareketlerine de iştirak etti. Kâmil Muti'nin çıkardığı Fikir, El-Asrû'l-Cedit gazetelerinde, Uklar jurnalında faal olarak çalıştı. Bu organların hem mürettibi, hem musahhihi, hem yazarlarından birisi, hem de redaktörü idi. Cayık'ta Tukay'ın şairliği ve yazarlığı gelişti, şöhreti bütün Rusya'ya yayıldı.

Tukay, 1907 yılının güzünde Kazan'a döndü. O zamanki edebî-medenî muhitin merkezinde olgunlaştı. A. Kemal ile birlikte Yesin (Şimşek), Yalt-Yult dergilerini çıkardı, El-İslah gazetesinde sık sık yazdı. Şiir ve tenkid makalelerinde kendi devrinin siyasî, medenî, edebî meselelerini tartıştı, Tatar halkının sevgili şairi oldu.

15 Nisan 1913 tarihinde Kılıyaçkin (Kileçkin) hastahanesinde tüberküloz hastalığından vefat etti.

A. Tukay'ı bütün Türk halkları kendilerine ya kın bildiler. Onun şiirleri dünyanın pek çok dillerine tercüme edildi. Doğumunun 100. Yılı münasebeti ile Birleşmiş Milletler topluluğu (UNESCO) şairi uluslararası alanda tanıttı.

ŞİİRLER

KÜZ

Küremisiz, duşlarım köz kildi tusta;
Uzak turmas, kilir ak tunlu kış ta.
Kite başladı bizden indi kuşlar;
Alar bizden yırak cirlerde kışlar.
Misali zegfiran sargaydı urman;
İğinciler iğinnerni de urgan.
Takır kaldı, Tatar başı gibi kır;
Azık izli - uça turgay da pır-pır.
Çığıp baş kalkita sahrada ucım;
Yaşıl hetfe şikilli ite cim-cim.
Kuyaş ta yaktısın kimitti şaktıy;
Teessif! bastı zulmet, kitti yaktı.
Kolaknı şavlata indi suvık cil;
Tulıp içke, öre, misli kuvık, cil.
Niçeytsen de, künilsiz köz, künilsiz;
Çeçeksiz köz, ülensiz hem de gölsiz.
Mezarstanga uşşap kaldı kırlar;
Çiremsizdir tığiz cirler, çukurlar.
Ülip tursam idi min altı ayday; İrip bir
yuklasam min sarı mayday.
Şulay yuklap, behar citkende tursam,
Turıp tağı yaşıl cirde utırsam,
Behitli şul zaman, min bik behitli,
Bulırmin şah, behitli hem tehitli.

GÜZ

*Görüyor musunuz dostlarım, güz geldi dışarıda?
Çok sürmez, gelir ak donlu kış da.
Gitmeye başladı buradan şimdi kuşlar,
Onlar bizden uzak yerlerde kışlar.
Zaferan misali sarardı orman,
Ekinciler de ekinlerini biçtiler.
Tam takır kaldı, Tatar başı gibi kır;
Azık arar, uçar turgay da pır pır.
Çıkıp baş kaldırır, sahrada çim,
Yeşil kadife gibi parlar pırıl pırıl.
Güneş parlaklığını azalttı iyice;
Ne yazık, bastı karanlık, gitti aydınlık.
Kulağı uğuldatır şimdi soğuk yel,
Dolar içe, üfler, körük gibi yel.
Ne dersiniz deyin, gönülsüzdür güz, gönülsüz;
Çiçeksiz güz, çimensiz hem de gülsüz.
Mezarlığa benzedi kırlar,
Çimensiz kaldı düzler ovalar.
Ölseydim ben altı aydır,
Eriyip bir uyuklasaydım tereyağı gibi
Öylece uyuyup, bahar gelince uyansam,
Kalkıp, yeşilliklerde otursam,
Mesut olurum o zaman, pek mesut,
Olurdum padişah, bahtlı ve tahtı.*

Kaçan sun, iy fekıyr millet, beharın!
Kaçan kiter kiçin, kilir neharın?
Kilir melle kabirge min sörilgeç,
Kıyamet könde min ülip tirilgeç?

ÜZ-ÜZİME

Tiliym bulırğa min insani gali,
Tili künlüm tegali bittevali.
Küfiil birlen soyam behtin
Tatarım, Kürirge canlılık vaktin
Tatarımın. Tatar behti öçin min can
atarımın: Tatar bit min, üzim de çin
Tatarımın. Hisapsız küp minim millette
vegdem, Kırılmas mı vavı, vallahi
eglem?

TİLENÇİ

Kış, buran, salkın hava, yafrak kaderli kar töse;
Cil kuva karnı, haman da kar "töşem" dip tartışa.
Sırgıra cil, ıkgıra, tik kar buranın arttırta;
Şul vakit mescid katında döm sukır bir kart tura.
Kiçe, köndiz uşbu cirde, tefirinin yazmış koni,
Kapçıgın tutkan, şurana cey ve köz, yaz, kış koni.
Kızgamç hel, kızganç hel, bik kıyın bit, bik kıyın;
Birsegizçi bir tiyin tik, tefike tügil bit, tiyin.
Eytsem eytim indi sizge: Bu kişi bik bay idi;
içkeni baldan, şikerden, aşları tik may idi.
Bir zaman tutkan idi şöhetleri de dannarı
Bu sukır kartım Kazan, Hankirmen, Astırhannarı.
Ul kibitler, min sinaytim, ul hisapsız mallan,
Kaysın alsan, şunsı hezir: göllerimi, alları.
Ul troyka atları, ul bik ma tur faytonnan,
Kayda ul tölki tulıplar, kayda, ay-hay, tunnarı.
Şep idi! Bik şep idi, min şunnan artık ni diyim?
Şır yalangaç bit, küremsiz, birsegizçi bir kıyım.
Barca hezretler idiler bu babay meftünneri,
Kalmadı bu kart öçin hiç itmegen efsünneri.
Başların salındırıp hem kekri-bökri burgalap
Yördiler bu kart yanında, yurga tayday yurgalap.

Kayda bay helindegi kannan söyikli duşları,
Kayda kaçkan barçası: Gaynükleri, Ehmüşleri?
Kızganç hel! Kızganç hel! bik kıyı bit, bik kıyı;
Birsegizçi bir tiyin tik, tefike tügil bit, tiyin.
Biş namaz sayın namaz ehline kul suzıp kala;
Kürmiy hem hezret bu kartını, tik kırın küzni sala
E şulay mı? Akça barda bar da dus şul, bar da yar;
Akça isi çıkmıy tursa, bar da yanından tayar!

Ne zaman ey fakir millet, baharın! Ne
zaman gider gecen, gelir gündüzün ?
Gelir mi Allah 'im, ben kabre düşünce,
Kıyamet gününde ben ölüp dirilince?

KENDİ KENDİME

istiyorum olmayı büyük insan,
Diliyor gönüm yüksekleri.
Gönülden severim bahtını Tatar'ın,
Görmek için canlılık vaktini
Tatar'ın. Tatar'ın bahtı için can
atarım: Tatarım ben, kendim de saf
Tatarım. Pek çoktur benim millete
vaadim, Düşmez mi vavı, vallahi
âlem?*

DİLENCİ

Kış, boran, soğuk hava, yaprak gibi kar yağar;
Rüzgâr kovar kart, kar, "düşeceğim diye direnir.
Eser rüzgâr, uğuldar, kar hep şiddetini artırır;
O sırada, caminin yanında kör bir yaşlı durmakta.
Gece gündüz hep orada, her Allah 'in günü,
Torbası elinde, dilenir yaz ve güz, bahar, kış günü.
Acınacak hâl, acınacak hâl, pek zordur, pek zor;
Versenize bir tiyin yalnızca, tenge değil, tiyin.
Anlatayım şimdi size: bu kişi pek zengin idi;
içtiği, baldan şekerden, yediği sadece yağ idi.
Bir zamanlar tutmuştu şöheti, şanı,
Bu kör ihtiyarın, Kazan, Hanıkmirmen, Astrahan.
O mandıraları nasıl anlatsam, o sayısız malları,
Hangisini istersen hazır: gülleri mi, alları mı ?
O üç atlı, o çok güzel faytonları,
Nerede o tilki kürkleri, nerede ah o elbiseleri?
Güzeldi, pek güzeldi, daha fazla ne diyeyim?
Anadan doğma, görüyor musunuz, versenize bir giyecek.
Bütün efendiler idiler bu ihtiyarın meftunları,
Kalmadı bu ihtiyar için yapmadıkları efsunları!
Başları önlerinde, sağa-sola çevirerek,
Yürürlerdi yaşlı adamın yanında yurga tay gibi yorgalayarak*

Nerede o zenginlik günlerindeki sevgili dostları,
Nereye kaçtı hepsi: Gaynükleri, Ehmüşleri?
Acınacak hâl! Acınacak hâl! Pek zor, pek zor;
Versenize bir tiyin yalnızca, tenge değil, tiyin.
Beş vakit namaz ehline el açıp kalır;
Görmezki hazret bu ihtiyarı, yalnızca göz ucuyula bakar.
Ya öyle mi? - Akçe varken dost da var, yâr de var;
Akçe kokusu çıkmazsa, var olan da yanından kaçır.

PAR AT

Ciktirip par at, Kazan¹ ga tup-turı kittim karap,
Çaptıra atlarını küçir, sukkalap ta tartkalap.
Kiç idi, şartlık bilen nurlar çeçip ay yaltırıy,
İsken ekrin cil bilen yafrak, aAaçlar kaltırıy.
Her taraf tın. Uy mina tik elle ni cırlıy, ukıy;
Nersedendir küz ilingen hem tamam başkan yukı.
Bir zaman açsam küzim, bir törli yap-yat kır kürem;
Ah, bu nindi ayrılı? Gomrimde bir tapkır kürem.
Sav bul indi, huş, behil bul, i minim tugan cirim,
Min bulay, şulay item, dip, törli uy kurgan cirim.
Huş, gomir itken seher! indi yırakta kaldıgız;
Ah! Tanış yurtlar, tamam küzden de siz yugaldıgız.
İç pusa, yana yörek, hesret içinde, uyda min;
İçmasam, ipteş te yuk iç, tik ikev biz: Uy da min.
Ah, gönahım şumlıgı, bu kuçırı bik tın tagm,
Cırlamıdır bir matumın baldagın ye kalfagın!
Elle nerssem yuk kibi, bir nerse yuk, bir nerse kim;
Bar da bar, tik yuk tugannar, min yatim munda yatim.
Munda bar da yat mina: Bu Mingali, Bikmulla kim?
Bikmöhemmet, Biktimir birsin de bilmiyim, elle kim!
Sizden ayrılıp, tugannar! caysız, unaysız turu;
Bu turu, eytirge mömkindir, kuyaş, aysız turu.
Şundi uylar birle taştay kattı-kitti başlarım;
Çişme töslı, ihtıyarsız aktı kitti yaşlerim.
Bir taviş kildi kulakka, yafıgıradı bir zaman;
"Tu, şekirt! Çittik Kazan'ga, aldıbızda bit Kazan
" Bu taviş bik açtı künlim, şatlıgımnan can yana;
"Eyde çap, kuçır, Kazan'ga! Atların kuv: Na! Na-na!"
Eyte irtengi namazga bik matur, munlı azan; İy
Kazan! Dertli Kazan! Mufılı Kazan! Nurlı Kazan!
Mundadır biznin babaylar türleri, puçmakları;
Mundadır dertli künilnin hurları, ucmahları.
Munda hikmet, megrifet hem munda gıyrfan, munda
nur;
Munda minim niçke bilim, cennetim hem munda hur..

BİR TATAR ŞAGIYRİNİN SÜZLERİ

Cırlap turam, turgan cirim tar bulsa da,
Kurıkmıym, söygen halkım bu Tatar bulsa da;
Kükrek birip karşı turam, mina millet
Hezirgi kön mil tik, uk atar bulsa da.
Unga, sulga avmıyım, henüz alga baram,
Yulda manig kürsem, tibem de avdaram;
Kalem kulda bula turıp, yaş şagıyrge,
Meglümdir ki, kurku birlen örkü haram.
Şiklenmibiz duşmannarınm köçindinbiz,
Bugini kön Galı, Röstemnerge tin biz,
Şagıyr gomri hesret, kaygı kürse kürir,
Dulkmlanmıy turmıy iç sun olken difigiz.

ÇİFT AT

*Koşturup çift at, dosdoğru Kazan'a gidiyorum bakarak,
Sürüyor atları arabacı, mahmuzlayıp tartaklayarak. Geceydi,
sevinçle nurlar saçarak ay parlıyor, Esen hafif rüzgârda
ağaçlar, yapraklar sallanıyor. Her taraf sessiz. Fikrim bana
neler mırıldanıyor, okuyor, Nedense gözlerim ağırlaşıyor,
tamamen uyku bastırıyor. Bir zaman sonra açınca gözümü,
yabancı kırlar*

görüyorum.

Ah bu nasıl ayrılık? Ömrümde sanki ilk defa görüyorum.

Sağ ol, şen kal, affet, ey benim doğduğum yer,

Benim türlü türlü hayaller kurduğum yer.

Hoş ömür sürdüğüm şehir! Şimdi uzaklarda kaldınız;

Ah, tanıdık evler, büsbütün gözden kayboldunuz.

İçim sıkılır, yanar yürek, kederli, düşüncedeyim;

Bir tanecik arkadaş bile yok, yalnız ikimiz: Fikrim ve ben.

Ah günahımın korkunçluğu, arabacı da pek sessiz,

Söylemez bir güzelin yüzüğü ve kalpağı türküsünü!

Sanki kimsem yok gibi, birşey yok, birşeyki;

Var olan var, yalnız akrabam yok, yetimim, yetim.

Burada herşey yabancı bana: Mingali, Bikmolla da kim?

Bikmuhammed, Biktimir, hiçbirini tanımıyorum, bunlar

kim?

Sizden ayrılıp kardeşler, yurtsuz, güçlkle yaşamak;

' Güneşsiz, aysız yaşamak gibidir, bence.

Bu düşüncelerle kaskatı kesildi başım,

Pınar gibi, istemeden akıp gitti göz yaşlarım.

BİR TATAR ŞAİRİNİN SÖZLERİ

*Türkü söylerim, durduğum yer dar bile olsa,
Korkmam, sevgili milletim Tatar da olsa;
Gögüs gerip karşı dururum, bana millet,
Şimdi ok atıp, ateş edecek de olsa.
Sağa sola sapmam, ileri atılırım,
Yolda engel görsem, durmam aşarım;
Elinde kalem, yazıp duran genç şâire,
Bililir ki, korkmak, ürkmek haram.
Endişelenmeyiz düşmanın gücünden biz,
Bugün artık Ali ile Rüstem'le denkiz;
Şâir ömrü boyunca kaygılanır, acı çeker,
Dalgalanmadan durulmaz engin deniz.*

Yahşılığa irip kitem, alavız min,
Maktap söyliym izgi işni, bal avız min:
Bir yamanlık kürsem, sügem, maktıy almıym!
Ul tuğrıda bik yavız, ay-hay, yavız min!
Yamanlıklar tamam mini kutırtalar,
Tayak birle güya kursakka törteler,
"Nige bulay?" "Yramıy," dip söylendirip,
"Tfu, çurtlar! Ahmaklar" dip tökirteler.
Eğer atsa nahak cirge bir-bir rami Mini, didim:
"Dust, bu remin hiç yaramıy."
"Yalgış attın, ipteş, kiri al, dip, ugm"
Dustlık item, kadalganına karamıy.
Açı bulgaç künlim, şıgım açı çığa,
Begzan pışken dip uylasam da, çi çığa;
Uçırmaqçı bulsam bılbal küregimnen,
Elle niçik, mır-mır itip, meçi çığa.
Maktavlıdır allı-göllü nerse tösi,
Temli nerse bula kübrek açı-töçi;
Şulay itip, açı-töçi yazsam da min,
Çıksa kirek yahşi niyatımın uçı.
Puşkin ile Lirmontov'tan örnek alam,
Ekrin-ekrin yugarıga ürlep baram;
Tav başına minip kıkırmakçı bulsam,
Biyik cir bit, yığılırımın dip şürlep kalam.
Maksut citer, bara turgaç yul kıskarır,
Elle kayda yatkan hissiyat kuzgalır;
Bökri tügil, tözelirge kabir kötmiym,
Timim fiyızı minim künlimge iz salır.

KITMIYBİZ

Kara yözlır bizni bulmas işki tiklif ittilir:
- Sizgi munda yuk irik, sultan cirini kit! - dilir.
Kitmibiz biz, bizge anda mundagıdan iş kıyı:
Mundagı un urnına ul cirde unbiş şpion.
Mundagı töslüktür anda hem Kazaklar gaskeri;
Kamçılar-şul iski kamçı, başkalık-tik fesleri!
Anda bir bardır hezineni talavçılar, şökir;
Aç mujiktan sun kisekni tartkalavçı bar, şökir!
Biz cüler mi, üzibizni utka iltip nik tirik?
Bu kızu cirden çıgıp, tagm sekarge nik kirik?
Biz küçerbiz, in ilik küçsin bizim emsarıbiz,
Hem de kaytsm munda ütbergen bizim egşanbiz.
Munda tudık, munda üstik, mundadır biznin ecel;
Beylemiş bu cirge bizni Tefiribiz (gıyzi ve cel).
İn böyik maksat bizim: -hör memleket, hör Rusiya!
Tiz gine kuzgalımıybiz biz, i görühi ru siyah!
Ap-açık bu bir cavaptır, süzde tügil, basmada:
isli luşçı vam,
Tuda sami pojalti, gospada!

İyilik karşısında eririm ben, bal mumuyum,
Överim iyi şeyleri, tatlı dilliyim;
Kötülüğü kınarım, övemem!
O hususta pek kattım, affedemem!
Kötülükler çileden çıkarır beni,
Sanki sopa ile döverler beni,
"Neden böyle? , "Olmaz diye söyletirler,
"Ahmaklar, aptallar derim, öfkelenirim.
Eğer atsa haksız yere, tek tek oku, atıcı,
Ben derim, dost, bu atışın yersiz,
"Hatalı atış yaptın, arkadaş geri al okunu ,
Dostluk gösteririm sana, vurduğuna bakmadan.
Kederlenince gönlüm, şiirim gamlı olur,
Pişti diye düşünürüm, ama çiğ olur;
Uçurmak isterim göğsümden bülbül,
Birdenbire miyavlayan kedi olur.
Överler allı güllü, renkli şeyleri,
Lezzetler oluverir zehir; acı;
Böylesine acı acı, zehir yazsam da ben,
Anlaşılmalıdır iyi niyetimin tamamı.
Puşkin ile Lermontov 'u örnek alırım,
Yavaş yavaş yukarıya yükselirim;
Dağın zirvesine çıkıp bağırarak istersem,
Koca dağdan, düşerim diye korkarım.
Maksada ulaştıkça, gide gide yol kısalır,
Bir yerlerde yatan hislerim uyanır;
Eğri değilim, doğrulmaya mezar beklemiyorum,
Tanrı 'min feyzi gönlümde iz bırakır.

GİTMEYİZ!

Kara yüzlüler, bizi olmayacak işlere zorladılar:
Burada yok size hürriyet, sultanın ülkesine gidin, dediler.
Gitmeyiz, orada işimiz buradakinden daha zordur,
Burada casus on taneyse, orada onbeştir.
Buradaki gibidir oradaki zorba askerler;
Kamçılar aynı kamçı, tek fark, feslidir onlar!
Orada da millî serveti yağmalayanlar var elbette;
Aç köylüden son lokmayı çekip alanlar var, elbette!
Deli miyiz, kendimizi neden ateşe atalım?
Cennetten çıkıp, neden cehenneme girelim?
Biz göçeriz, ancak göçerse bizim şehirlerimiz,
Geri dönerse burada geçirdiğimiz asırlarımız.
Burada doğduk, burada yetiştik, burada öleceğiz;
Bağlamış buraya bizi yüce Tanrı 'mız.
En büyük maksadımız: "Hür memleket, hür Rusya!
Yurdumuzdan ayrılmayız, ey kara yüzlüler!
Apaçık cevaptır bu, sözlü değil, hem de matbu:
Kendiniz gidiniz efendiler, sizin için iyi olursa bu!

TUGANCİRİME

Ayrılıp kitsem de sinnen, gumrimin tanında min,
İy Kazan artı! Sina kayttım söyüp tagm da min.
Ul tanış kırlar, bulmnar tarttı evvel hissimi,
Tarta turgaç, kuymadı, kaytardı ahır cismimi.
Kıssa da sinde fekıyrlıklar, yatimlikler mini,
İzse de üz işlerimnen hur ve kimlikler mini,
Ütti indi ul zamannar, uçtılar şul kuş gibi;
Uylasam, ul könnerim tik kiçte kürgen töş gibi.
Berse de dulkinnanfi, hiç almadı, gark itmedi,
Aldı dürt yağımın yalkın, yakmadı, hark itmedi
Bu sebepten anladım min, i tugan cirim, sinin
Canga yağımlı ikendir yalkınm da dulkmın!
Cömleten izgi iken iç: İnişin, çışmen, kırın,
Yullann, avıl, evin, kibennerifi de indirin;
Her fusul-ı erbegan: Yazın, közifi, cey, kış konin;
Barca, barca ak uyık, kindir, çabata, ıştırım!
Hem kötüşin, itlerin, ügüz, sıyır, sarıkların;
Barçası yahşi: Büri, cin, süreli, sarıklarifi

TİATR

Halıkka dersi gıybrettir tiatr,
Künilde yuklagan dertni uyatır.
Tiatr yaktılıkka, nurga ilte,
Kiri yulga cibermi, unga ilte.
Tiatr köldiredir, uynatadır,
Tagı utken gumirni uylatadır.
Kürirsın anda üz helin, kölersin,
Kölerlik bulsa, bulmasa, yıarsın.
Kürirsın turmuşın nindi: çitiş mi?
Çitiş bulmasa, kay ciri citişmi?
Tözetirsın şunı, teknil itersin,
Şulay şaktıy bilim tehsiyl itersin.
Üser yahşiliğın, sin yansı bulsafı,
Oh kanlı iter ul, vehşi bulsan.
Tigiz küre bötin cannı tiatr:
Kirek kul bul, kirekse imparator.
Mökatdes ul, böyük ul, gali zat ul;
Temam hor ul, ve bik kin ul, azat ul.
Ve ul daril-gulüm, daril-edeptir,
Hulıkların tözetmekke sebeptir.
Velekin şartı bar: yahşi tözilse,
Eğer himmet agaçmnan özilse,
Ul alma mötdeti tulğanda pişkeç,
Kızargaç hem matur bulgaç, citişkeç.

DOĞDUĞUMYERE

*Ayrılıp gitsem de senden, ömrümün tanında ben,
Ey Kazan ötesi! Sana döndüm daha çok severek ben.
O tanıdık kırlar, alanlar çekti evvela hissimi,
Cezbedince, bırakmadı, geri getirdi sonunda cismimi.
Sıksa da, sende yetimlikler, fakirlikler beni,
Ayırsa da akranlarımdan horluk ve kötülükler beni,
Geçti artık o zamanlar, uçtu şu kuş gibi;
Düşünüyorum, o günler, gördüğüm bir düş gibi.
Çarpsa da dalgaların, hiç almadı, boğmadı,
Sardı her tarafımı alev, yakmadı, kavurmadı.
Bu sebeple anladım ki, ey doğduğum yer, senin, ..
Cana yakınmış dalgaların ve alevlerin!
Ne kadar güzelmış, deren, çeşmen, kırın,
Yolların, sokağın, evin, ot yığının, ambarın;
Dört mevsimin, baharın, güzün, yaz ve kış günün;
Bütün, bütün ak şalvarın, kendir, çarık, çorabın!
Ve çobanın, köpeklerin, öküz, sığır, keçilerin;
İyidir bütün kötülerin, vardır bence, yokların.*

TİYATRO

*Halka derstir tiyatro, ibrettir,
Gönülde uyuyan derdi uyandırır.
Tiyatro, aydınlığa, nura iletir,
Geriye değil, doğruya ulaştırır.
Tiyatro, güldürüp eğlendirir,
Geçip giden ömrü düşündürür.
Orada, kendi hâlini görüp, gülersin,
Gülünç ise, değilse ağlarsın.
Görürsün hayatının nasıl olduğunu, mükemmel mi,
Değilse, neresi kusurludur?
Tanzim edersin hayatını, tamamlarsın,
Böylece pek çok ilim tahsil edersin.
Artar iyiliğın, eğer iyiyisen,
Yumuşak başlı eder, vahşiyisen.
Eşit sayar herkesi tiyatro:
İster kul olsun, isterse imparator.
Mukaddestir, büyüktür, yüce zattır o.
Büsbütün hür o, ve pek geniş o, özgür o.
O ilim yuvası, edep yuvasıdır,
Yaradılışları islâl için vesiledir.
Lâkin şartı var: Kötüye kullanılmazsa,
Himmet ağacından koparılmaz.
Olgunlaşma müddeti dolup, pişerse,
Kızarırsa, güzelce yetişirse.*

BEYREM VE SABIYLIK VAKITI

Sabıy vaktin sağınmakta her şağıyr de,
Açı-temli hıyaldır bu her şağıyrge;
Beyrem citse, minim de isime töse;
Uynamakçı bulam sıbyan birlen birge.
Töse iske garefe kiç yatkan çağım
Uylap: "Kayçan tan?" dip, ul atmagan tanım;
Teti çitık, teti külmek, ıştannarı Baş astıma
öyip kuyıp yatkan çağım. Tan aldırman yanlış
yuklap kitken çağım, Töşimde de nurlı beyrem
kotken çağım; Enkeyimnin tavışları kulağımda:
"Gayıt çitti, tur, appagım! Tur, appagım!"
Tan atkaçtm, uram buyı çapkan çağım,
Megsumane lezzet, huzur tapkan çağım;
Kurban iti, törli temli aş östine,
Gayıt ukıp, köle-köle kaytkan çağım.
Uylasafi ul yaktı könni, kile küz yaş,
Huzur la sun! İnsan öçin bu hel, bu yaş!
Beyrem könni kükten cirge nurlar aga,
Eytirsın le çıkkan bu kön iki kuyaş!
Tefiri! Çıgırçı yaşımni, sinnen surıym,
Tilegimni sinnen surmıy, kimnen surıym;
Beyrem könni gine sabıy bulıp turıym,
Rehetlenip, sikrip, kölip, uynap yöriym!

ŞAGIYR

Yıllar ütip, bara turgaç kartaysam da,
Bökrım çıgıp bitse de, helden taysam da,
Künlim minim yap yaş kalır, hiç kartayma,
Canım köçli bulıp kalır, helden taymas.
Kükregimde minim şıgır utım sav mı?
Küterem min, kart bulsam da, avır tavni;
Küflümde kön haman ayaz, haman da yaz,
Şağıyr küfümde kış bulmıy da kar yavmıy.
Bulmamın, yuk, kartaysam da, çm kart kibi,
Utırmam tik, yuk bar tilek tili tili;
Minmemin min, Huday kuşsa, miç başına,
Şıgırlardan kilir mina kirek cılı.
Cırlıy, cırlıy ülermin min ülgende de
Deşmiy kalmam Gazrailni kürgende de;
"Biz kitebiz, siz kalasız!" dip cırlarımın,
Cesadimni tufrak birle kümgende de.

UMID

Çıkçı, i fikrim kuyaşı! Kitsin östifinen bulıt,
Bu ülik vöcdanı canlandır, cılım birlen cılıt!
Min adaştım, tıgrı yulga ul turıp kündirmese;
Dürt yağım gıysyan utı, sünmes hiç, ul sündirmese.

BAYRAM VE ÇOCUKLUK ÇAĞI

Çocukluğumu özler bütün şâirler,
Acı tatlı hâtradır bu, her şâire;
Bayram gelince, ben de hâtralarım,
Oynamak isterim, çocuklarla beraber.
Arafegecesi, heyecanla uyuduğum çağlarım,
Sabahu iple çekişim, bir türlü atmayan tanım;
Yeni pabuç, yeni gömlek, yeni pantolonu
Yastığımın altına koyarak uyuduğum çağlarım.
Sabaha karşı uykuya daldığım günlerim,
Rüyamda bile nurlu bayramı beklediğim günlerim;
Anneciğimin seslenişi hâlâ kulağımda: "
Bayram geldi, kalk yavrucuğum! Kalk, yavrum!
Tan attıktan sonra sokak boyunca koştuğum günlerim,
Masumane lezzetler ve huzur bulduğum günlerim,
Kurban eti, lezîz bayram pilavı üstünde,
Namaz kılıp, güle oynaya döndüğüm günlerim.
Düşününce o güzel günleri, akar gözden yaş,
Huzurluydu o zamanlar, ne hoştu o yaş!
Bayram günü, gökten yere nurlar yağar,
Sanırsın ki o gün iki güneş birden doğar.
Tanrı 'm! Çocukluğuma döndürmendir dileğim,
Dileğimi, senden başka kimden dileyeyim;
Bayramlarda yine çocuk olayım, Rahatlayıp, koşup
gülüp oynayayım.

ŞAİR

Yıllar geçip gitse, yaşlansam da,
Belim bükülüp, zayıf düşsem de,
Gönlüm benim genç kalır, hiç yaşlanmaz,
Ruhum kuvvet bulur, zayıf düşmez.
Göğsümde benim şiir ateşi varsa,
Koyarım dağı, dağın üstüne, yaşlansam
da, Gönlüm ferah, mevsim artık yaz,
Şâir gönlünde kış olmaz, kar da yağmaz.
Olamam, hayır, yaşlansam da gerçek yaşlı gibi,
Oturamam yalnız, hayâl kurarak;
Kurulamam, Tanrı emretse bile, soba başına,
Şiirlerimden gelir bana gerekli sıcaklık.
Şiir söyleye söyleye ölürüm, vâdem yetince,
Soru sormam Azrail'i görünce;
"Bizgideriz, siz kalırsınız!, derim şiirle,
Cesedim toprağa gömülürken de.

UMIT

Doğ, ey fikrimin güneşi! Kalksın üzerinden bulut,
Bu ölü vicdanı canlandır, ateşinle ısıt!
Şaşırırım, o doğru yola sevk etmezse;
Her tarafımda isyan alevi, sönmez asla, o söndürmezse.

Bir bitü çukrında min, yuktur necat, kurtkarmasa;
Mengi tutmır nerse yuktur, ul kilip cip salmasa.
İy minim yaktırtuım! Tik sin mina her cirde şem;
Nerse ul dünya kuyaşı, sin mina nur birmeseffi!
Bir yözün kürsetsene, tugsın güzel köner minim;
Çeçkeler atsın ömid bakçamda al geller minim.
Min karangıda hezir, ütsin bu tan. atmas kiçem;
Taş yutam ikmek bilip hem zehir içem saf su disem.
Bir tıgiz cirdir disem, bassam ayagımını, bata;
Küp vakıtta sisenem, yanlış tutıp, kuş dip, baka.
Kap-karangı, ufını-sulm kürmiym asını-ösnı min;
İrkeliym duşmanı, çençem çın-hakıykat dustnı
min.

Kıskası: Cansız da, vöcdansız da min, yaktırmasan;
Min eli kaya baram? Cuygan izim taptırmasan!
Yuk, kuyaşım, min bilem, sinbatmagansm
mengige;

Sin de, vöcdan, bir turırsın, yatmagansm mengige.
Yuk! Tüben kalmas bu can: Fitratta gali bulgan ul;
Kismek östinde kara kuş, ittifakiy kungan ul!

MEHEBBET

Cir yaşermes, göl açılmas, töşmiy yangır tamçısı;
Kaydan alsın şıgri şığıyır, bulmasa ilhamçısı. Bir
güzelden kaysı şığıyır, eytiniz, ruhlanmagan? Bayronm,
Lirmontovm mı, Puşkinin mı - kaysısı? Faydasız bir it
kiseginen gıybaretir yörek, Pare-pare kismese gıyşık,
mehebbet kayçısı. Tişlerinin gevherinnen kabızıp aldım
mine Min bu şıgri, eytseniz le, inciden kim kay töşi?
Bu Tatar şığıyrlerin mömkindir artka kaldım, Alga
sörsin gaşıykıy ancak mehebbet kamçısı. Hiç hucalıkım
kabul itmem bötin dünyaga min, Bulmağa mömkin
iken gıyşık, mehebbet yalçısı. Emma lezzetli de sun
yaşrin gazap, yaşrin yanu! Bar miken, bilmiym, munm
minnen bütün

afilevçısı?

Barca ehrar-ı mehebbet minnen unda, zan item,
Kayda Ferhat birle Mecnün! Min alamin tafıçısı!

SONRA

(Lirmontovtan özgertilgen)

Bir mehebbetnin gazabın mihnetin sizgen kişi,
Bir söyip argan ve cömler nersedem bizgen kişi -
Küfüi buzlangan kişidir: Hiç tagm bir kat söymes,
İndi ul birkim öçim de gam yimes hem "Ah!" dimes.
Bitti evvelgi uçmaklar, avır ul, gir kibi,
Hiç eçilmeske mehebbetke yumılğan kirpiği.
Süzleri salma anın, kuygan kibi kurgas bilen!
Küzleri indi yüyişlenmiy anın küz yaş bilen.

*Bir ölüm çukur undayım, yoktur kurtuluş, o
kurtarmazsa;*

*Tutunacak dal yoktur ebediyen, o gelip ip uzatmazsa.
Ey benim aydınlığım! Yalnız sensin bana her yerde mum;
Güneşin hükmü yoktur, sen beni aydınlatmazsan!
Bir kere yüzünü gösterirsen, doğar bana güzel günler,
Çiçekler açar ümit bahçemde, açar al güller.
Karanlıktayım, geçsin, bu şafak atmayan gecem;
Taş yutarım ekmek sanarak, saf sudur diye zehir içerim.
Dümdüz yerdir derim, basınca ayağımı, yer çöküverir;
Çoğu zaman irkilirim, kuş sanarak tutarım kurbağa.
Kapkaranlılık, sağı solu, aşağıyı yukarıyı göremem ben;
Severim düşmanı, süngülerim gerçek dostu ben.
Kıscası, cansız ve vicdansız olurum, eğer
aydınlatmazsam;*

*Ya ben nereye gideyim? Kaybettiğim izi göstermezsen!
Hayır, güneşim, bilirim sen batmayacaksın ebediyen;
Sen, vicdana benzersin, uyumazsan ebediyen.
Hayır, bayağı olamaz bu ruh, yaradılıştan yücedir;
Hatil üzerine kam kuşun konması kadar da tabiidir.*

MUHABBET

*Toprakyeşermez, çiçek açılmaz, düşmezse yağmur
damlası,*

*Nasil yazsın şiiri şâir, olmazsa ilhâncısı.
Bir güzelden hangi şâir, söyleyiniz, ruh almadı?
Bayron mu, Lermontov mu, Puşkin mi, hangisi?
İşe yaramaz bir et parçasından ibarettir yürek,
Parça parça doğramazsa, aşk ve muhabbet makası.
Dişlerinin cevherinden ilham aldım işte,
Ben bu şiirimde, söyleyiniz, inciden nesi eksik?
Tatar şâirlerini geride bırakırım belki,
Yeter ki ileri götürsün beni aşkın kamçısı.
Hiç hükümranlığı kabul edemem, bütün dünyaya ben,
Olmak mümkünken aşk, muhabbet hizmetçisi.
Ancak zevklidir de, gizli ızdırap, gizli yanış!
Var mıdır, bilmem benden başka aşkın anlayıcısı? Bütün
yanan aşıkları kendimden üstün zannederdim, Nerede Ferhat
ile Mecnun! Benim, aşıkların en şöhretlisi!*

SONRA

(Lermontov'dan tercüme)

*Bir kere aşkın ızdırabını, mihnetini çeken insan,
Bir kere sevip yorulan, herşeyden bıkan insan,
Gönlü buz tutmuş; bir daha hiç sevemez,
Artık başkası için gam yemez ve ah, demez.
Biter evvelki uçarılıkları, vakur olur,
Hiç açılmaz sevgiye, yumulan gözleri.
Sözleri ağırdır, kurşun gibi!
Artık ıslanmaz gözleri, gözyaşlarıyla.*

Hervakit ul indi yalğızlık soya, zulmet soya,
Bir piğamber yeki bir derviş gibi - gazlet soya.
Faydası yuk, törli hissiyat utı birlen yanıp,
Küfili kalgan köl, kûmirge eylenip, hissizlenip.
Misli şul: Urman içinde bir yasin sukkan ağaç,
Bir heya tının suvı kurgaç, yuyişlik bulmagaç, -
İndi ul mengi tamir ceymes, butaklanmas tagm,
Bir yanıp sündi, ikinci kerre yarvas yafragm.

TUGANTİL

İy tujan til, i matur til, etkem-enkemnifi tili!
Dönyada küp nerse bildim sin tujan til arkılı.
İn ilik bu til bilen enkem bişikte köylegen,
Annarı tönner buyi ebkem hikeyat söylegen.
İy tujan til! Hervakıtta yardemin birlen sinin,
Kıçkineden afileşilgan şatlığım, kaygım minim.
İy tujan til! Sinde bulgan in ilik kılgan dugam:
Yarlıkagıl, dip, üzim hem etkem-enkemni, Hudam.

MILLÎ MUNNAR

İşittim min kiçe: Birev cırlıy
Çın biznifiçe matur, milli köy;
Başka kile uylar törli-törli,
Elle nindi zarlı, munlı köy.
Üzlip-özlip kine eytip bire
Tatar künlü niler sizgenin,
Miskin bulıp turgan öç yoz yılda
Tekdir bizni niçik izgenin.
Küpmi mihnet çıkken biznifi halik,
Küpmi küz yaşleri tügilgen,
Milli hisler bilen yalkmlanıp,
Sızılıp-sızılıp çığa künlinnen.
Heyran bulıp, cırını tınlap turdım,
Taşlap tüben dönya uylarm,
Küz aldımında kürgen töslü buldım,
Bulgar hem Ağıydil buylarm.
Tüzalmadım, bardım cırlavçıga,
Didim: "Kardeş, bu köy nindi köy?"
Cavabında milletteşim mina:
"Bu köy bula, didi, Ellüki!"

TUGAN AVIL

Tav başına salmgandır biznifi avıl,
Bir çişme bar, yakın biznifi avılga ul;
Avılıbrznm yemin, suvı temin bilem,
Sunar küre soyam canım, tenim bilen.
Huday şunda can birgen, min şunda tujan,
Şunda evvel Kur'an ayatın ukıgan;
Şunda bildim resülümüz Muhammetni,

Artık, sâdece yalnızlığı, karanlığı sever,
Peygamber gibi, derviş gibi, uzleti sever.
Faydası yok, duygu ateşiyile yanan
Gönlü kül oldu, kömüre dönüşüp, hissizleşti.
Bu, ormanda bir ağacın, yıldırım düşmesiyle,
Canlılığını kaybetmesine, kurumasına benzer.
Artık o, sonsuza kadar dallanıp, budaklanamaz.
Bir kere yanıp söndü, bir daha yaprak vermez.

ANADİLİM

Ey ana dilim, ey güzel dil, anamın, babamın dili!
Senin sayendedir, dünyada öğrendiğim her şey
Bu dil ile evvelâ, annem ninni söylemiş,
Sonraları, geceler boyu ninem masal anlatmış.
Ey anadilimi Her zaman yardımınla senin,
Küçüklükten beri hissederim sevincimi, kederimi.
Ey anadilim! Seninleydi ettiğim ilk duam:
Affet demiştim, beni, annemi ve babamı Tanrı'm.

MİLLİ TÜRKÜLER

İşittim dün gece, biri türkü söyler,
Gönlümüzce güzel, bizim türkümüz,
Türlü düşünceler ilham eder,
Öyle ağlamaklı, kederli türkümüz.
Dertli dertli yavaşça söyler,
Tatar gönlü neyi hisseder;
Güçsüz düşmüş, son üçyüz yılda,
Kader bizi ezmiş nasıl da.
Az mı mihnet çekti milletimiz,
Az mı gözyaşı dökülmüş,
Millî hislerle alevlenip,
Uzayıp uzayıp yükselir gönlümüzden.
Hayranlıkla türküyü dinledim,
Bıraktım, âdi dünya kaygılarını,
Gözümün önünden geçer gibi oldu,
Bulgar ve Akidil boyları.
Dayanamadım, gittim, türkü söyleyene,
Dedim: "Kardeş, bu hangi türkü?
Cevap olarak soydaşım bana:
"Bu türkünün adı, dedi, "Ellüki."

DOĞDUĞUM KÖY

Dağ başına kurulmuştur köyümüz,
Bir çeşme var onun yakınında;
Köyümüzün güzelliğini, suyunun tadını bilirim,
Onun için severim, ruhumla, varlığımla.
Tanrım burada yaratmış, burada doğmuşum,
Burada, evvelâ Kur'an âyetlerini okumuşum,
Öğrendim burada Resülümüz Muhammed'i.

Niçik mihnet, cefa kürgen, niçik turgan.
İsten çıkmıy munda minim kürgennerim,
Şatlık bilen uynap gumir sörgennerim,
Abıy bilen birgeleşip, kara cirni
Suka bilen yırtıp-yırtıp yörgennerim.
Bu dönyada, belki, küp-küp işler kürim,
Bilgisizdir kaya taşlar bu tekdim;
Kaya barsam, kayda tursam, nişlesem de,
Hetirimde mengi kalır tungan cirim.

...GE

Şağıyım! kudsiyatıfı bulsın sinin kürdinde sir;
Dönyadan şağıyır ikeninni yaşır, dustum, yaşır.
Bilmesinner - kaysı cirden ağıla bu kudretin.
Sin, İetıyf tenner kibi, kürsetmegil çın suretin.
Hervakit, her cirde sin başka kıyımnerge törin:
Ya cüler bul, ye mezahçı bir kişi töslü kürin.
Birme sir hiçkimge, söyleşsefi, söyleş östen gine;
Köl - karangı yöz birü ancak kilişmesten gine.
Çitke bur - süz kilse karşında şıgırlar babına;
İptesin şağıyır gine bassın ayak - mihrabına.
İtme üz turmışını, tap başka cihan, başka heyat;
Dönyanı buş şav-şuvı şağıyrge çit, şağıyrge yat.
Kim gine bulsafı da bul, - yuk ansına hiçbir süzim,
Tik süzim şuldır sifa: Saklan buludan üz-üzün.
Bil: kilişmiydir sina bu vak meğışet, vak turış,
Çönki mengige uçalmas, yurtta küp asralsa kuş.
Feyzi bakıy - taci şağıyır mengige bulmas sina,
Vaksımp sin töşsen altın şıltravı astına.
Baş ime - zur sin, - bu edna canlılar dönyasma;
Padişah sin! Bik kirekse, baş isin dönya sina.
Taş yörekler kırsalar künlünni, tüz, indeşme sin;
işleri şul: Bulgasmnar, eyde, zezem çişmesin.

KUNIL

İnkisar it gatinçe, yan, küfiil, sızlan, küfiil!
Küp söyiklidir bötinnen - Tenrige smgan künil.
Her minut minnen tili dönya küfiil cimişlerin,
Nerse pissin, bulsa yalkmsız künil, süngen küfiil?
Alga sevk it sahibiiimi, bul çıdavda taş kibi,
İy feleknin törli-törli zulmine küngen küfiil!
Yaltıra, yaktır - kilişsin kalibi saf şağıyre,
İy munarçı törli tap-tutlarga örtilgen künil!
Şundıy gali matlabın - min can birige urnı bar,
İy yugarılık bilen tipken ve silkingen küfiil!
İgtılâ itsen, kanatın aç, - bakıt çitti bugay,
İy tumıştan garşı eglâlarga cilkingen küfiil!
Sin yularsın her helaketten - ışanıç bar sina,
Yar çitinde turganımda, yardemin bulgan künil!
Yahşi anla: Yuk saf insanlıgını cuymıyça,
İy şunu saklav yolında küp gazaplangan küfiil!

Nasil mihnet, cefâ çektiğini, nasıl yaşadığını.
Hatırdan çıkmaz burada gördüklerim,
Neşeyle oynayarak ömür sürdüğüm,
Ağabeyimle beraber, kara toprağı,
Saban ile sürerek, günler geçirdiğim.
Bu dünyada, belki, pekçok işler yapacağım,
Belli değil, nereye sürükler beni kaderim;
Nereye gitsem, nerede dursam, ne yapsam da,
Hatırdında ebedikalır, doğduğum yer.

...£

Şâirim, kutsiyetin olsun gönlünde senin sır;
Şâir olduğunu kimseye söyleme dostum, sakla.
Anlamasınlar, nereden kaynaklandığını kudretinin,
Latif varlıklar gibi gösterme sen, gerçek suretini.
Her zaman, her yerde başka kılıklara bürün:
Verme kimseye sır, onlarla sohbet ederken;
Gül, kederli yüzle çıkma onların karşısına.
Kenara çekil, söz açılırsa şâirler bâbınd;
Sadecce şâir arkadaşın bassın ayağını, mihrabına.
Dalma bu hayata, bu başka dünya, başka hayat;
Dünyanın boş işleri, şâire uzak, şâire yad.
Kim olursan ol, orasına hiçbir sözüm yok,
Yalnız şudur sana tavsiyem:
Kaç kendi kendin olmaktan.
Bil, yaraşmaz bu küçük maişet, bu duruş,
Sonsuzluğa uçamaz, ne kadar beslense de kuş. ,
Feyzi sonsuz şairlik taci ebediyen senin olmaz;
Küçülerek düşsen altın sesinin peşine.
Büyüksün, baş eğme, bu âdi canlılar dünyasında;
Pâdişâhsın, gerektiğinde baş eğsin dünsa sana.
Doğrul, cevap verme, taş kalpliler kırarlarsa kalbini;
Bütün işleri, bulandırmaktır zezem çeşmesini¹.

GÖNÜL

Âdetince, kırıl, yan gönül, sızlan gönül!
Pek azizdir, samimiyetle Tanrı 'ya itaat eden gönül.
Her ân benden diler dünya, gönül yemişlerini,
Ne olgunlaşır, olunca ışksız gönül, sönmüş gönül?
İleri sevk et sahibini, ol tahammülde taş gibi,
Feleğin zulümlerine boyun eğmiş gönül!
Parla, parlat, yarasın, saf kalpli şâire,
Şimdiye kadar günâhla örtülmüş gönül!
Böyle yüce arzuya, bin can verilse yeri var,
Yücelmek için çürpünip, didinen gönül!
Yüksel, aç kanadını, vakit yetti artık,
Ey yüceler, yükseler için yaratılmış gönül!
Sen kurtarırısın beni her felaketten, inancım var buna,
Yar başında beni tutan gönül!
İyi dinle: Sefa yok, insanlığı kaybetmedikçe,
Ey onu muhafaza yolunda çok muhtarip olan gönül!

TEREDDÜT VE ŞÜBHE

Bir şırtırdavni işitsem, avzıma canım kile;
Uylyymm: Şilte kıylırğa elle vöcdanım kile.
Aptıryım: Yuk izgi iş yatkada da, turganda da; iş
kuşarga karşıma herdemde şeytanım kile.
Nerse kürdim bu cihanda? Ni bitirdim?
Uylysam: Aldıma çın iz ve yuldan çitke tayganım kile.
Cırlıymm, lekin cırımnan fayda bar mı halkıma?
Bir melekten yeki şaytannan mı ilhamım kile?
Ras, bu şağırık bilen min çmlap uk avrıym bugay;
Bir-bir arthı retlenip, meydanga divanım kile.
Min sizem, dönya yözi düzeh-cehennemdir mina;
Bir şıgır yazsam gına, cennet ve rizvanım kile.
Her karaltkan kegazım de sanki bağ, bostan bula;
Her heriften karşıma vildan ve gıylmanım kile.
Şıgrımı yazdım, basıldı, min tagm zur kaygıda:
Fikrime yuk-bar bilen ismimni iglanım kile.
Hiç riza bulmıyım üzimnen yazgammnan sonra min;
Her zaman küz aldıma kimlik ve nuksanım kile.
Kayvakıtlar her segadetten ömidimni özem,
Elle kaydan şunda ikbal atlı çulpanım kile.
Yaltıryı ul küklerimde, küp ömidler arttırı:
Küz yaşım sörtirge güya nazlı cananım kile.

İSİMDE

(Ruşçadan)

İskimde kurka-kurka törli uylar uylagan çaklar,
Gafifane ve meğsumane kölgen, uynagan çalkar
İsimde hem içimnen kötkenim yaktı behitlerni,
Tilep yaşrın gine - rehet, segadetli vakıtlarnı.
İsimde, in ilikki saf mehebbet derti kuzgalgaç
İlahi bir telezzizden birinci kerre tamgan yaş,
Yaratkanım, kanımın köygeni, hesretle yanganım,
"Soyam!" - dip eytkenim, şunda kızarganım,
uyalğanım.

Zaman kiçti, sular aktı, hezir yuk indi ul yalkm,
Kızı sündi yörekte, mengilikke indi ul salkın.
Tıniç kaldı yörek, şav-şuv ve gavgadan tamam tındı,
Munayıp tibrene tik bir tehetirdan gına indi.

İŞTEN ÇIGARILGAN TATAR KIZINA

("Zileylük" köyine)

Söyalsensifi çatta baganaga,
Yafrak töslı sarı yözlerin,
Kızganmıyça küfilim çıdıy almıy:
Bigrek mufılı karıy küzlerin.
Atılğan kuş, adaştırgan ittey,
Ütkennerge me'yus karıysın:
Kürem, iki irnifi silkinedir:
Kaysı Tatar bayın kargıysın?

TEREDDÜT VE ŞÜPHE

*Bir çıtırdı işitsem, yüreğim ağzıma gelir;
Şüphelenirim: itiraz etmek için vicdanım gelir.
Şaşırırım: Yok iyi iş, yatınca da, kalkınca da;
İş yaptırmağa her ân karşıma şeytanım gelir.
Ne gördüm bu cihanda? Ne yaptım? Düşününce;
Karşıma, hakikat yolundan ayrıldığım gelir.
Şiir söylerim, lâkin şiirimden fayda var mı halkıma?
İlhamım melekten mi, yoksa şeytandan mı gelir?
Doğru, şairlik ile gerçekten malûl olmalıyım ki,
Birbiri ardınca sıralanarak, meydana dîvânım gelir.
Sanırım, yeryüzü cehennemdir benim için;
Bir tanecik şiir yazarsam, cennet ve Rıdvan 'im gelir.
Karaladığım her kâğıt, sanki bağ ve bostan olur, .
Her harfle karşıma Vildân ve Gilmân 'im gelir.
Şiirimi yazarım, basılır, ben hâlâ endişeliyim,
Var yok ile fikrime, ismimi ilânım gelir.
Hiç beğenmem yazdıklarımı sonra ben,
Gözümün önüne, her zaman noksanım gelir.
Bir ân gelir, her saadetten ümidimi keserim,
Birdenbire ikbâl adlı çolpanım gelir.
Parıldar o, göklerimde, ümidimi artırır,
Gözyaşımı silmeğe, sanki, nazlı sevgilim gelir.*

HATIRIMDA

*Hatırımında, korkarak aklımdan bâzı fikirler geçirdiğim
günler,
Afiâne ve masumane gülüp oynadığım günler,
Hâtınmdadır için için beklediğim, aydınlık baht,
Dileyip gizlice, rahat ve mesut olduğum günler.
Hatırımında, ilk defa masumca aşk derdi uyanınca,
İlk olarak ilâhibir zevkle akıttığım gözyaşı,
Âşık oluşum, kanımın tutuşması, hasretle yanışam,
"Seviyorum! diye söyleyişim, o ân kızarışım, utanışım.
Zaman geçti, sular aktı, şimdi yok artık o alev,
Ateş söndü yürekte, ebediyen artık o soğuk.
Sükûn buldu kalp, hay huy ve kavgadan kurtuldu,
İncinip kırılmakta, yalnız hatırlamakla bile.*

İŞTEN ÇIKARILAN TATAR KIZINA

("Zileylük türküsüne)

*Dayanmışsın köşede direğe,
Yaprak gibi sapsarıdır yüzün,
Acımadan duramam, dayanmaz yüreğim,
Pek kederli bakıyor gözlerin.
Uçuşan kuş, yolunu şaşırmış hayvan gibi,
Geçenlere meyus baktıyorsun,
Görüyorum, titriyor dudakların,
Hangi Tatar zenginine beddua ediyorsun ?*

Az şul bizde baylar, kaysısı
kim Ferişteden kanat kayırmas;
Alsın gına şaytan imanını,
Cehennemlik bu dip kayırmas!
Kürdim eli sinin zaliminni:
Haman keyif söre, tiptire,
Rehetlene, kafir! Sini şulay
Baganaga söyap kiptire.
Sizmisin bit sin de sinin yarman
Niçke küfiil şagıyr uzganın,
Sinin bulay miskinlengen helift
Amfi künlün niçik özgenin!

VAKTİ GACİZİM
(Könlik defterinnen)

Tapdisem mevzug, yazarga aptırıym:
"Kay töşinnen min mum, dim, lektirim?"
Ul yuzak töşli mina, yuk açkıcım,
Ya böyük sed, yuk minerge baskıcım.
Ye kimi ul, yuk yanımda işkegim,
Şul reviş içte kala küp hislerim.
Yaki uyga kaldıradır intikat,
İtmesem de min anar küp iltifat.
Uylıysın sin bir fikirni ras kibi,
Şik töse: Yuk, ul da ras bulmas kibi.
Yuk eli minde hakıykatke vösül,
Elle nige ayrılalmıy un ve sul. Ya
Huday! ayçan bu zulmetler bitip,
Yul salırm kükregim birlen itip?
Ya Huday, kayçan çıgarımm şöbheden?
Kipmi nik şöbhe tiri bu cibheden?

SERLEVHESİZ

Kuzgatmakçı bulsan halik künilerin,
Tibretmekçi bulsan in niçke kılların,
Köylev tiyiş, elbet, açi hesret köyin,
Kirek tügil megnesi yuk kölki, uym.
Karafıdır, künilsizdir gumir yuh,
Bu dünyada kim kilse de sina tun,
Şiksiz, anın cerehetli kükreginde
Yaşrin gine yanıp yatkan hesret tuh.
Miskin adem! Tıstan uymy, tıstan köle,
Yamsız yakm uy lap kuya içten gine.
Biznin gumir uym tügil, beyrem tügil,
Hiç kaygısız kişi bulsa, adem tügil.
Biraz vakit şatlık taba isrik kine,
Üz üzine açi agu içrip kine:
"Emma dünya nindi kızık, nindi huzur,
Bu dünyada kimner bar, dip, minnen de zur!"

Azdır bizde zenginler, hangisi, kim,
Hangisi kırmaz meleğin kanadını?
Alsın şeytan imânını,
"Cehennemlik bu, deyip kaygılanmazsa!
Gördüm sana zulmedenî,
Keyifler sürmekte, eğlenmekte,
Rahat etti, kâfir, seni böyle
Direğe yaslatıp kurutmakta.
Bilemezsin, seninle beraber,
İnce şâir gönlünün de kırıldığını,
Senin öyle çaresiz hâlinin,
Onu nasıl üzdüğünü.

ACİZLİK ÂNİM
(Günlüğümde)

Bulunca bir mevzu, yazarken şaşırırm;
"Neresinden, derim, ben bunu işleyeyim?
O kilit gibidir benim için, yok anahtarım,
Büyük bir settir, yok çıkmağa merdivenim.
O kayıktır, yok yanımda küreğim,
Böylece içimde kalır pek çok hislerim.
Ya da fikrimi etmektedir tenkit,
Etmesem bile ben ona iltifat.
Düşünürsün birşeyi, sana doğru gelir gibi,
Şüphe düşer içine, dersin, yok o da doğru değil.
Bana nasip olmadı hâlâ, hakikate olmak vâsıl,
Bilmem neden, ayrılmadı sağ ile sol.
Ey Tanrı 'm, nasıl kurtulacağım şüpheden ?
Kurumaz neden, şüphe teri bu alından ?
Tanrı 'm, bu karanlık ne zaman sona erecek,
Ne zaman yol alacağım, göğsüm ile yarakak?

SERLEVHASIZ

Tutuşturmak istersen halkın gönlünü,
Titretmek istersen en ince tellerini,
Söylenecektir elbet, acı hasret şarkısı,
Gereksizdir, mânâsız, gülüp oynamanın.
Karanlıktır, kederlidir ömür yolu,
Bu dünyada kim geldiyse sana doğru,
Şüphesiz onun, yaralı göğsü,
için için yanar, hasretlerle dolu.
Zavallı adam! Oynayıp gülse de,
Dertlerini içinde saklar.
Ömrümüz oyun değil, bayram değil.
Gamsız olan kimse, insan değil.
Birazcık mutlu olur sarhoş,
Zehri içince kendi kendine der:
"Dünya nasıl da güzel, ne huzurlu,
Bu dünyada benden büyük kim var?"

CİRYUKISI

Kırğa ak kardan
Yurgan yabılğan,
Cir yazga çaklı
Uykuga talğan.
Ul turmas, yuklar,
Kışlar ütmiyçe,
Kıybladan kuşlar
Kaytıp citmiyçe.
Yaznın ayları,
April, mayları,
Bik matur sızılıp
Atkan tannan.
Urman şavlavı,
Kuşlar sayravı,
Kükler kükrevi,
Yangır annarı.
Kuyınu kön sayın
Kuyaş nunnda,
Annan sun tagın
Tösken çık tönde.
Bu heller cirge
Barçası birge
Kalgan tik indi
Töste kürirge.
Cir yuklıy tıçı,
Kürip temli tös,
Uyanır eli,
Tukta, ütsin kış!

SABIYGA >

Hiç sini kurkıtmassınar süreli, cin hem ubır;
Barçası yuk süz; alamın bulğanı yuktır gumir.
Cin-felen, dip söyleşüler iskilerden kalgan ul;
Söylevi yahşi, küñilli, şayırane yalgan ul.
Hiç örek, albastı bulğan sahralar, kırlar da yuk;
Süreli asrap yata turgan kara urman da yuk.
Sin eli üs hem ukı küp, şunda anlarsın barın;
Megrifet nurı açar küp nerselernin yalganın.

CHYGİTANHATİRESİ

Galibane yaktırıp, ekrin gine al tan ata;
Munlanıp, hesretlenip, yalkav gına ak ay bata.
Bir-bir arthı yuk bulıp, küklerde yıldızlar süne;
Tan çili kuydı isip, yafraklar az-az silkine.
Perdeden çıktı, açıldı yem-yaşıl kır hem yapan;
Kitti indi kap-kara, kaplap yata turgan çapan.
Tın gına yatkan, yalıklan tön buyınça kön kötip,
Yaltır'ap, ceylip yata küller, sihirli közgi kük.

YERYÜZÜ UYKUSU

*Kıra ak kardan
Yorgan örtülmüş,
Toprak bahara kadar,
Uykuya dalmış.
O durmadan uyur,
Kış geçinceye,
Güneyden kuşlar
Dönünceye kadar.
Bahar ayları,
Nisanı, mayısları,
Pek güzel çizilmiş
Atmış tanları.
Ormanın çağıltısı
Kuşların ötüşü,
Göğün gürlemesi
Yağmurun yağması.
Yıkanır hergün
Güneş nurunda,
Ondan sonra yine
Çiğ düşer geceye.
Yeryüzünün bu hâli
Anlattığımız herşey,
Geride kaldı,
Ancak rüyada görülebilir.
Yeryüzü uyuyor, sakın,
Görüyor tatlı düş,
Uyanacaktır,
Bekle, geçsin kış.*

ÇOCUĞA

*Seni korkutmasınlar, devle, cinle, periyle;
Yalandır bütün bunlar, yaşamaz hiçbiri dünyada.
Cin diye bahsederler, eskilerden kalmıştır o,
Söylemesi hoş, neşeli, şairane bir yalandır o.
Hortlak ve albastının olduğu sahralar, kırlar da yok;
Devlerin yaşadığı ormanlar da yok.
Sen hele büyü, oku çok, o zaman anlarsın hepsini;
ilmin nuru gösterir sana, pekçok şeyin yalan olduğunu.*

BAHARDA TAN HÂTİRASI

(Fedorov'dan muktebes)

*Galibane aydınlatarak, yavaşça yine tan atıyor;
Hüzünlenip kederlenerek, ağır ağır ay batıyor.
Birbiri ardınca yok oluyor, gökte yıldızlar sönüyor;
Tan yeli hafif hafif esiyor, yapraklar sallanıyor.
Örtüsünden sıyrıldı, açıldı, yemyeşil kırlar;
Kalktı, yerleri kaplayan kapkara örtü.
Sessizce yatmış, yorulmuş, gece boyunca günü bekleyerek,
Parlayarak, yayılıp yatmış göller, sihirli ayna sanki.*

Şat ülenlikler, tebessimde çeçekler, lâleler;
Sandugaçlardan yava, yafıgır gibi, medhiyeler.
Tuktagannar kürmege irtük tabigat kürkini
Kükte akkuşlarday ak, küçme bulıtlar törkimi.
Karşılarga in seza çak, in ma tur çay ceygi tan;
Şul vakıtta uyla, şagıyr: Kildi ilham, uylasan.

KAYÇAKTA

Bula kayçak bötın uydan küfiil buş,
Tuza uylar, misali gıyhni menfüş.
Küflüde yatkuçı izgi hezine
Vakıtlıça kite üz meyihezine.
Buşap küfilim, bula ruhimda tegtıyl,
İtilmiy birni de tehkiyk ve tehlil.
Mine şul çak kişiler şilteliyeler:
"Nige sin yazmıysıfl hiçnerse?" diler.
Cavabımda: "Vakit yuk, dim alarga,
Buşamıym bu arada yazgalarga.
" Şulay kayçak kisegiznin töbinde
Bilesiz yuklıgm yartı tiyin de,
Suravçıga dişiz bit: "Minde vak yuk!"
Şulay uk min de eytem, dip: "Vakit yuk!"

ÜMİDSİZLİK

Tende canım, çık ta Tenrine yunel, bar, kay t kiri!
Kitti cannar azıgı, hem kayttı istibdad kiri.
Külme sin de bu buzık dünyaga karşı ta ebed.
İy kuyaş! Mengige çıkma, bul kara tap, bat kiri.
Yaz başı dip, başnı kalkıtımagız, i gül-ganceler!
Bil, yanarsız: Cir hezir yalkımlı istibdad ciri!
Kalmasm dustlık, mehebbet, çın süyişmek dünyada,
Bu cehennemdir, tügil Şirin ile Ferhat ciri.
Terki hizmet eylegiz, ütkin gakıllar, siz dehi,
Bir de tuğmaslık bulıp bit sin de, istig'dad, kiri.
Siz de, i mühlük marazlar, urnıgıznı taslağız,
Barçagızm müştemildir kayttı istibdad çiri.
Siz de, mezlumner güruhu, hak öçin kul suzmagız,
Tik kıyamet künge kaldı haklar istirdad kiri.
Gıyşı gıyşretler, muzıka, tantsalar, uynav kölü,
Barçası bitsin hezir, cir çönki tik föryat ciri.
İy kalem, sin haknı yazma, küz buya, yuk-barnı yaz,
Bumını sun tuğrı eşgarnı yazıp inşat ciri?!

ÜKİNİÇ

İlikten bilgenim helde kişinin
Tısı yahşi, buzıklığın içinin,
Niçik sun min adaştım izgi yulnı,
Birip melgun, Hudaysızlarga kulnı?!
Nige min aldanıp yalgan kölüvge,

*Sevinçli yeşillikler, gülümser çiçekler, lâleler;
Bülbüllerden yağar, yağmur gibi, methiyeler.
Durmuşlar, görmek için erkenden, tabiatın
güzelliğini, Gökyüzünde ak kuşlar gibi geçen, bulut
kümeleri. Karşılancak en güzel ân, bahar tanıdır,
Bu vakitte düşün, şâir: Geldi ilham, düşünsen.*

BAZEN

*Gönül arınır, bütün düşüncelerden,
Dağılır fikirler, hallaç pamuğu gibi.
Gönülde saklanan gizli hazine,
Vakti gelince gider kendi yerine.
Dökünce içimi, boş olur gönlüm,
Edemem hiç birini tahkik ve tahlil.
Bâzıları o zaman bana kıztıyorlar,
"Niye yazmıyorsun hiçbirşey, diyorlar.
"Vaktim yok, diyorum onlara, Zaman
bulamıyorum yazmağa. Nasıl ki,
cüzdanınızın dibinde, Bilirsiniz
olmadığını bir korusun bile,
Dilencilere dersiniz "Bende bozuk yok
işte böylece ben de derim: "Vakit yok!"*

ÜMİTSİZLİK

*Tenimden ruhum, çık, Tanrı 'na yönel, git, dön geri!
Gitti ruhumun gidası, döndü istibdat geri.
Gülme sen de, bu yalan dünyaya hiç bir zaman,
Ey güneş! Ebediyen çıkma, karar, bat tekrar.
Bahardır diye başnızı kaldırmayın, güller, goncalar!
Bilin ki, yanarsınız: Yeryüzü alevli istibdat yeridir!
Kalmasın dostluk, muhabbet, gerçek sevgi dünyada,
Burası cehennemdir, değildir Ferhat ile Şirin 'in yeri.
Hizmeti bırakınız, zekiler, akıllılar ve dâhiler,
Bir daha doğmamacasına yok ol, sen de, istidat,
Siz de ey öldürücü hastalıklar, yerinizi terk ediniz,
Hepinizi içine alacak ölçüdedir, döndü istibdat,
Siz de mazlumlar güruhu, Tanrıya el uzatmayınız,
Kıyamet gününe kaldı haklar, reddedildi hepsi,
içki âlemleri, müzikler, danslar, oynamak, gülmek,
Herşey bitsin artık, yeryüzü sâdece feryat yeridir.
Ey kalem sen doğruyu yazma, göz boya, yalan yaz,
Bu mudur, doğruluk şiirlerini okuyup yazma yeri?*

PİŞMANLIK

*Başından beri bildiğim hâlde insanın,
Dıştan iyi görünüp, kötü olduğunu içinin,
Nasıl da bulamadım iyi yolu,
Uzatarak melunlara, Allah 'sızlara eli?
Neden aldandım yalan gülüşlere,*

Nifak ittim üzümdedi gölümge?!
Niğe buldı zıya söygen azat baş
Munafıklar karafıgısında heffaş?!
Niğe min turmadım bir çitte yalgız?
Niçik kükte yana bir dane yulduz,
Şulay yansam, ni buldı, töşmiy cirge,
Yaklaşımıyça her megrur, sefilge!
Yanıp yalgız şulay küp yıllar ütkeç,
Süner idim, Huday'dan vegde citkeç.
Esirmin, ıçkmalmam indi mengi,
Küfülsiz her yağım, nursız, karafıgı.
Munafıklar kamap her dürt yağımını,
Kürelmiym min kuyaşım hem ayımını.
Kırıldı alda izgi işke vegdem;
Karafıgıda kürinmiy çönki Kegbem!
Hava yuktr, alalmıy ruh sulı ş ta,
Kabahet borköv ufi, sul, ast ta, öst te.
Çitin hel: gayretin citse yırip çık,
Eğer citmes ise bit, şunda tunçık!

AKTIK TAMÇI YAŞ

Bik yuvaşlattı mini yaşrın söyuden can köyü,
Bar idi bulgan çağım hetta arıslannan kıyu!
Her tilekke kildi tekdirim bilen behtim kiri,
Mundıy helge sabiritalmas, bulsa da adem diyü.
İndi küfilim kasesinnen yaşni tükmeke çite
Uyulagan vaktımda ansızdan kilip te "Hay!" diyü.
Üldi ruh yaşrın mehebbetten, hafa yuk, ülse de,
Nişlim, irkem keyfine kilgeç şulay bir can kıyu!

ÜZİLGENÜMİD

Küz karaşımında hezir üzgerdi eşyalar tösi,
Sizle Ütti yaş vakıtlar, çitti gumrim yartısı.
Küz tigip baksam eğer de turmışımmın kügine,
Yaş hilal urnında anda tulgan aynın yaktısı.
Nindi dert birlen kalem sızsam da kegaz östine,
Uçmıy evvelgi cüler, saf, yaş mehebbet çatkısı.
İy mukaddes munlı sazım! Uynadın sin nik bik az?
Sin sınısın, min sünemin, ayrılabilz ahırısı!
Uçtı dönya çitliginnen tarsımp künlim kuşu,
Şat yaratsa da, cihanga yat yaratkan Rabbısı.
Küpmi munlansam kunıp milli ağaçlar östine,
Barsı kurgan, bir gine yuk canlısı, yafraklısı.
Bulmadın altın yarım, salkın yarım sin de minim,
Bir tebessim birle de turmuş yulım yaktırtkıcı!
Küz yasin de kipmiyçe yıglap vafat bulgan eni!
Gailesine ciharının nik kitirdin yat kişi?!
Üpkenininen birli, enkey, in ahırgı kerre sin,
Her işikten sördi uglınnı mehebbet sakçısı.
Bar küflülerden cılı, yumşak sinin kabrin
taşı, Şunda tamsın küz yaşımının in açi hem tatlısı!

İki yüzlülük ettim, üzümdedi ululuğa?
Neden, aydınlığı seven hür kafa,
Münafıkların karanlığında oldu yarasa?
Neden, çekilmedim bir köşeye yalnız?
Nasıl gökte parlar bir tane yıldız?
Öyle parlasaydım, ne olurdu, düşmeden
yere, Yaklaşmadan hiçbir kibirliye, sefile!
Parıldayaraköyle, uzun yıllar geçince,
Sönerdim, Tanrı 'dan vâde yetince.
Esirim, kurtulamam, ebediyen artık,
Keyfim yok, her tarafım ışıksız, karanlık.
Riyakârlar çevirmiş dört tarafımı,
Göremem güneşimi ve ayımı.
Kırıldı hayâl ve ümidim;
Görünmez karanlıkta çünkü Kabe'm!
Hava yoktur, alamam hiç nefes de,
Sarmış pislik sağı, solu, aşağı, yukarıyı.
Zordur: Gücün yetiyorsa kurtulursun,
Başaramazsan eğer, oracıkta boğulursun.

SON BİR DAMLA YAŞ

Güçsüz düşürdü beni gizli sevda ateşi,
Bir zamanlar arslandan daha gözü pektim!
Bahtım, kaderim, dileklerime engel oldu,
İnsan olan, bu hâle tahammül edemez.
Gönül kâsemden yaş dökmeğe kaldı gücüm ancak.
Düşündüğüm zaman ansızın gelip "hey demek.
Öldü ruh, gizli sevdadan, beis yok ölse de,
Olur mu, sevgilim, böyle keyfince cana kıymak.

KIRILAN ÜMİT

Bakışlarımında değişti artık eşyaların rengi,
Anlıyorum ki, gençliğim geçmiş, geçmiş ömrümün
yarısı, Gözlerimi çevirsem, hayatımın göklerine,
Oradadır, genç hilâlin yerine dolunayın ışığı.
Hangi dert ile kalem oynatsam kâğıt üzerinde,
Uçmaz evvelki deli, saf, genç sevgi kıvılcımı.
Ey mukaddes, kederli sazım, neden pek az çaldın?
Sen kırılıyorsun, ben sönüyorum, ayrılıyorz sonunda!
Uçtu dünya kafesinden sıkılıp gönül kuşu,
Mesut yaratsa da, yabancı yaratmış cihâna
Tanrı. Ne kadar hüznülense, konup milli ağaçlar
üstüne; Hepsı kurumuş, bir tane bile yok canlısı,
yapraklısı. Olmadın altın yarım, soğuk yarım sen de
benim, Bir tebessümle hayat yolunu aydınlatıcım.
Göz yaşın bile kurumadan ağlarken vefat eden anne,
Cihan ailesine neden getirdin yabancı insanı.
Öptüğünden beri anneciğim, en son defa sen beni,
Her kapıdan kovdu oğlunu, muhabbet bekçisi.
Bütün gönüllerden ih, yumşak, kabrinin taşı,
Orada aksın gözyaşımın en acısı ve en tatlısı.

TELEHHİF

Melganet, pıçrak ve yalğan birle tulgan biznin iç; Bar naçarlıktan, buzıkhktan gybaret biznin iş. Şakkatabız tışkı zinnenler, kiyimnerge karap; Can satabız elle nindi vak "tiyinberge" karap. Kirlene öst-östine ruh, hiç huzur vöcdanga yuk; Ni sebepten cir yözinde tenge - munça, canga - yuk?!

ÇİTİN HEL

Ni bula tugmak sıyratm kiçmesem!
Bu aç gumrim şerabin içmesem?!
Eylene bit, ütmi, bitmiy gumri de,
Cey kile, utlar çeçip, sin kışlasan.
Ardım indi, kayda aktık mevkıyfım?
Cilkinemin, bir basarga öç basam.
Karşıma çıkma, kuyaş, sin, kanlı tap!
Ak kefinden sin ceyilme öske, tan.
Katli nefsitsem, Hudaydan kurkamm,
Lekmiy çir, avrıp ta bulmıy, içmasam!

KÜZGİ ÇİLLER

Yaktırak yıldız yanadır, tön kara bulgan sayın;
Yadıma tenrim töse, behtim kara bulgan sayın
(Ruşçadan)

Közgi tön. Min yukly almıym. Üy türinde cil cılıy;
Cil cılamıy, aç ülimnifi kurkusmnan il cılıy. -
İn söyikli işçi evladım bu yıl aç kaldı, dip,
İzgi, şefkatli anabız, merhemetli cir cılıy.
Kuysa munda kurtkalar tösken tisin altm bilen,
Bir tilim ikmek, dip, anda nazlı niçke bil cılıy!
Bir sınık yuktan gına ülgen taza ırlar kürip,
Can alırğa kızganudan anda Gazrail cılıy.
Tilmirip tursa bu açlar, bizge beyremnen ni yem?
Merkadinde çönki İbrahim ve İsmegıyl cılıy.
Kölse munda tuk ve ihlassız halik tekbirleri,
Her işitken can cırlık, andağı tekbir cılıy.
Közgi tön, yamsız, karangı... Üy türinde cil cılıy;
Cil heber ul: Aç ülimnin kurkusmnan il cılıy.

DAHİGE

Küz karaşında sinin dönya kürindi mefigi tön,
Kittift izlep sin anı yaktırtmaga idial utın.
Gayret ittin, armıy-talmıy yördin uşbu yulda sin,
Çın sövatle alga bardın, bakmıy unga-sulga sin.

HASRET VE KEDERLE YANIŞ

*Melanet, kir ve yalanla dolmuş içimiz;
Tamamiyle fenalık ve bozukluktan ibarettir işimiz.
Şaşırırız dıştaki süslere, giyimlere bakıp;
Can satarız nasıl da üç kuruşa bakıp.
Kirlenir defalarca ruh, vicdanda hiç huzur yok; Ne
sebeple, yeryüzünde bedene hamam var da, ruha yok?*

ÇETİN HÂL

*Ne olurdu doğum denilen Sırat'tan geçmeseydim!
Ömrün bu acı şarabını içmeseydim!
Dönüyor ama, geçmiyor, bitmiyor ömür de,
Bahar geliyor, ateşler saçarak, sen kışlasan da.
Yorulduğum artık, nerede son durağım ?
Atılıyorum, bir yerine üç adım atıyorum.
Karşıma çıkma güneş, ey kanlı leke!
Ak kefen gibi yayılma üzerimize, tan. İntihar
edeceğim ancak, Tanrı 'dan korkarım.
Acı çekmez, hastalanmazdım hiç yoksa ben.*

SONBAHAR RÜZGÂRI

Nasıl ki, yıldızlar parlarsa karanlık gecede; Öylece
hatırlarım Tanrı'mı bahtımın karanlığında.

(Ruşçadan)

*Sonbahar gecesi. Uyuyamıyorum. Evin etrafında rüzgâr
ağlıyor,
Rüzgâr ağlamıyor, aç ölmek korkusuyla halk ağlıyor.
En sevdiğim işçi evladım bu yıl aç kaldı diyerek,
İyi, şefkatli anamız, merhemetli yeryüzü ağlıyor.
Kapasalar da burada, çürük dişini altın ile,
Bir dilim ekmek diye orada nazlı, ince bel ağlıyor!
Ufak bir kırık yüzünden ölmekte olan gençleri görünce,
Can almak istemeyen Azrail ağlıyor.
Zaruret içindeki bu açlar, bayramdan bize ne, derler,
Çünkü, İbrahim ve İsmail mezarında ağlıyor.
Gülüyorsa da, tok ve kurtuluşu olmayan halkın tekbirleri,
İşitenler ağlamaklı oluyor, tekbir ağlıyor.
Sonbahar gecesi, kötü, karanlık... Evin etrafında rüzgâr
ağlıyor;
Rüzgâr söylüyor ki, aç ölmek korkusuyla halk ağlıyor.*

DÂHIYE

*Dünya senin bakışlarınla göründü, ebedi gece,
Gittin, arayıp sen onu aydınlatmağa, ideal ateşleyle.
Gayret ettin, durup dinlenmeden yürüdü, bu yolda
sen, Azimle ileri gittin, bakmadan sağa sola, sen.*

Min eli heyran haman da, bilmedim ni bulgarim;
Nersege artka karıysm, utka kalgaç bir adım?
Yaltırav kürdinmi artta? Ut tügil ul, altın ul;
Yuk mukaddem nur da anda, yuk cılılık - salkın ul.
İzgi yulnı hervakit aldan şulay kıskarta ul,
Sin satılmissınımı, dip, fikrin üzine tarta ul.
Artka bakma, dahiyim, idial haman da alda ul;
Alga bargannarga tik tabla tabılsa - Alla ul!

ŞÖHRET

Yaz yazı, lekin kızıkma hiçvakıt şöhetke sin;
Bik törinme irteğük yırtık bulır çüprekke sin.
Tapmasam şöhet, sizelmesler dime küfüimdegin,
Zur tereze bar, dip anla dönyaga kükrekte sin.

AN

Biz bişinçi yılını bir könni uyandık tan bilen,
İşke degvet itti bizni kimdir izgi nam bilen.
İşke yabısır çak citip, yamsız uzın tön ütkenin
Kuz açıp bildik biz ülçep küktegi Çulpan bilen.
Bulsa da ul çakta bizde kirşiz iman, saf künil,
Küz haman buldı irinli, yöz de saf hem pak tügil.
Şul sebepli dustnı, döşmannı dörüst ferik itmiyçe,
Küp sataştırdık rezil şeytannı çm insan bilen.
Angı-mifigi baş bilen de işledik, bulsın kabul;
Cebrail açkay ul işlerge sigiz kat kükke yul.
Ütti indi, dustlarım, ul utken iş, ni bulsa ul;
İndi işlik saf, açık küzler bilen, çın an bilen.

DUŞMANNAR

Küp "cılannar" sızgınp çitten karıylar behtime,
Burıla-sırla, bedbehitler, ürmeliler tehtime.
Az kibi başkan bu zulmet turmışım yurtın minim,
Tüzmiler bit bir gine yaktan açılğan yaktıma!
Üzleri... süzden tübenner, küzleri tizden tüben;
İt kibi havlap yamanım, küz yumalar yahşıma.
Dönyadan.tuydum, ömidim yuk, alar küpsinse de;
Tik min ülgeçten, karagız, tipmesinner negşime.
Zur canım söymiy ciharını, çönki bar dönya fena;
Anda turmakka heveslik birli vaklar möbtela.
Yaktı yöz birlen alam karşı avırlık, avruvm;
Çüpke de saymıym yörekke kap-kara kan savluvım.
Az mı kakkannı ve sukkannı küterdim min yatım?
Azrak üstirdi sıypap tik manlayımnan milletim.

*Ben hâlâ şaşkınum, anlayamadım, ne olduğunı,
Neden geriye bakıyorsun, ateşe kalınca bir tek adım ?
Aydınlık gördün mü geride? Ateş değil, altın o.
Yok mukaddes nür da onda, yok sıcaklık, soğuktur o.
Mukaddes yolu evvelâ şöyle kısaltır o,
Satılman için ona, fikrini kendisine çeker o.
Arkana bakma dâhim, ideâl elbette, ileridedir;
İleriye gidenler, bulsa bulsa Allah 'ı bulur.*

ŞÖHRET

*Yaz yazı, ancak özenme hiç, şöhetke sen;
Pek sarınma, hemen yırtılacak, çula sen.
Kazanamasam şöhet, hissedemezler deme gönlündekini,
Büyük pencere var, diye düşün, dünyaya açılan göğsünde.*

İDRÂK

*Biz beşinci yılda birgün, uyandık tan ile,
İşe davet etti bizi birisi iyi nam ile.
İş yapmanın zamanı geldi; tatsız uzun gece geçince,
Gözümüzü açıp, bildik, ölçerek gökteki çolpan ile.
Olsa bile o zaman bizde temiz iman, saf gönül,
Gözler çapaklandı, yüzler ise saf ve temiz değil.
O sebeple dostu, düşmanı ayırdetmeden,
Çok karıştırdık rezil şeytannı gerçek insanla.
İdrâk ederek çalıştık, olsun kabul;
Cebrail açacak gökte, o işlere sekiz kat yol.
Geçti zaman dostlarım, geçmişte kaldı o nasılsa;
Şimdi çalışalım açık gözlerle, gerçek idrâk ile.*

DÜŞMANLAR

*Pekçok "yılan ses çıkararak kenardan bakarlar bahtıma,
Süzüle kıvınlı kötüler, turmanlılar tahtıma.
Sanki, hayat evimi saran karanlık azmış gibi,
Tahammül edemezler bir köşeden aldığım ışığıma,
Özleri sözlerinden alçaktır, gözleri dizden aşağı.
Köpek gibi havlarlar kusuruma, göz yumarlar iyiliğime.
Dünyadan bıktım, ümidim yok, onlar çoğalsalar da.
Yalnız öldükten sonra ben, çiğnemesinler naaşımı.
Sevmiyorum bu dünyayı, çünkü bütün dünya kötü.
Müptelâlar parçalanır, heveslenerek onda yaşamağa.
Güler yüzle karşılarım yükünü, hastalığımı,
Hafife alırım, yüreğime kapkara kan dolduruluşunu.
Az mı itildim, kalkıldım, ben zavallı yetim.
Azıcık yetiştirdi, okşayarak alnımı, milletim.*

BURAN

Tik kine turganda kaplandı tumanga bar hava;
Kar uça, kar sibrile, kar kutrina hem kar yava.
Kar bere yözge rehimsiz, küz açıp bulmy karap;
Her kara nerse büri hem her mayak buldı karak.
Karnı cifiğen kük töse cirge tunik ay yaktısı;
Ay da kurkıngan şikilli: Bir sarı, bir ak tösi.
Kön buyı yatkan idi, ülgen cilan kük, yul tınıç;
Çıktı sun kaydan adaşırgıç buran, bu kurkmıç.
Elle ıçkıngan mı bavdan Kaf tav artı cinneri?
Ya tişilgenmi Hudaynın bihisap zur minderi?
Kar bulıp cirde uça mı uşbu minder yunnarı?
Yögrişip yun avlıy melle Kaf tav artı cinneri?
Sukranam min, kar arasmnan karıy da ay köle.
Min, fekiyr, mihnette güya, çarlagınnan bay köle!

HESTEHELİ

Kön tuva. Her könni hikmet, megneden buş
iş kürem;
Küz yumalmıym tön buyı, yumsam, kutuçkıç
töş kürem.
Yuk yanımda çın kişi, bulganda da, min çit kürem;
Bilmedim kaşşap, fekat her yözde kegaz bit kürem.
Bitti iman merhemet, şefkat, mehebbetke tamam;
Beyli kurbanlık gibi, alda kızıl kan, it kürem.
Bar heyahm salkmınnan tundu can, kattı künil;
Her yağında bar cihannın zemheririden çik kürem.
Kışta uçkan kübelek töslü güzel kızlar mina;
Nik yöriyeler? dim, kireksiz bir çuvarlık dip kürem.
Cirge nik basmıym, ayak astımda yumşaklık
kürem;
İy ölüm! min sinde bir hesret ve bir şatlık kürem.
Akmıy tışka megneler, kipken küfiilnin çişmesi;
Kalgan urnında helaket çukrı, batkaklık kürem.
Yuk necat, fikrim çöyirsem de üzimnen üzgege;
Kuzgın, İslam gevdesinde, Kegbesinde yut kürem.
Tik bulay bir avrumm mı? Elle Olomov tamı?
Kön sayın yöz sulsa sulsm, canda nik kıtlık kürem?
Avru cannın bişmeti, tenni devanın törlisi
Birle her könni yamıym, irten tağın yırtık kürem!
Bar idi yalgız kalıp, cırlap yuvangan çaklarım,
Yartı cırda indi kükrekni tutam da yötkirem!

FIRTINA

Birdenbire kaplar etrafi dumanlı bir hava;
Karlar uçar, serpilir, kar üstüne kar yağar.
Kar yüzümüze çarpar acımasız, göz açtırmaz.
Her kara nesne bir kurt olur, yankesici olur.
Kan yemek istercesine, düşer yere donuk ay ışığı;
Korkar ay sanki; ışığı bazen ak olur, bazen sarı.
Gün boyunca, sessizdi, ölü bir yılan gibi yol,
Ansızın başlay iverdi fırtına, işte kötü olan buydu.
Yoksa, kurtuldu mu bağlarından KafDağı'nın devleri?
Delindi mi yoksa, Tanrı 'nın sonsuz, büyük minderi?
Kar olup uçuyor mu yoksa, bu minderin yünleri?
Koşuşarak can mı topluyor, Kaf Dağı 'nın cinleri?
Karlar arasından bakarak söylenirim; ay güler.
Sanki, sıkıntısındaki fakire, köşkünden zengin güler.

HASTALIKHALİ

Gün doğar. Her gün hikmet ve mânâdan uzak iş
görürüm. Gözümü
kırpamam gece boyunca, uyuyunca da korkulu
rüya görürüm.
Yok yanımda gerçek dost, olsa da onu yabana görürüm.
Bilmem araştırmayı, ancak yüzlerde maske görürüm
Bitti bende imân, merhamet, şefkat, muhabbet;
Bağlı kurbanlık gibi, kızıl kan, et görürüm.
Hayatımın soğukluğundan dondu ruhum, katılaştı
gönlüm;
Dünyanın her tarafını, zemherirle çevrilmiş görürüm.
Kışın uçan kelekler gibi görünür kızlar bana; Niçin
gezerler, derim, onları lüzumsuz bir renklilik
olarak görürüm.
Yere sağlamca basarnam, ayağımın altını yumuşak
görürüm.
Ey ölüm! Ben sende, keder ve sevinç görürüm.
Çıkamaz dışarı mânâlar, kurumuş gönül ırmağı;
Boş kalan yatağını, yokluk çukuru, bataklık gibi
görürüm.
Yok kurtuluş, dikkatini çevirsem de kendimden
başkalarına;
İslâm 'in vücûdunda kuzgun, Kabe 'sinde put görürüm.
Sâdece böyle bir hastalık mı, Oblomov türbesi mi?
Günden güne benzim solsa da, ruhumda neden yokluk
görürüm?
Hastalık ruhun gömleği. Vücûdumu devanın türlüsüyle
Her gün yamarım, ertesini gün yine, yırtık görürüm.
Vardı, yalnız kalıp, şiirle avunduğum zamanlarım;
Şiirin yansında artık, göğsümü tutup öksürürüm.

TATAR YAŞLERİ

Dikkat layık hezirgi kön Tatarınm yaşleri:
Anlamak, bilmek, terekkiy, megrif et, hikmet bilen.
Eylenip hem nurlanıp turmakta herdem başları.
Mundıy küriş söyniçinnen, indi min aldan bilem:
Tik bular bizge kirek dingiz töbi gavvasları.
Öste bu yamsız? bulıt baştan kiter, yaftgır yavar,
Cırge rehmet kük töşer yaşlernin izgi kasdları.
Şavlap akkan su buhp tav başlan, tav astları.
Kük bulıp kükrek havada hör yaşev davlaşları,
Yaltırar izgi köreşnin. henceri, almaşları.
Yörmesin begri özik millet kiyip kaşsız yözük,
Biz amfi bik zur fehirlı, çm brilliant kaşları!

TATAR GENÇLERİ

*Dikkate değerdir bugünkü Tatar gençleri.
Anlamak, bilmek, ilerlemek, marifetle, hikmetle,
Dönmekte ve aydınlanmakta her zaman kafaları.
Bu hâlin sevincini, ben öteden beri bilirim.
Bize sâdece onlar gerek, onlar, denizaltı dalgıçları.
Gökteki sevimsiz bulutlar çekilir, yağmur yağar,
Yağar yere, rahmet gibi, gençlerin iyi niyetleri.
Çağlayıp akan sularla dolar dağların zirveleri, etekleri.
Gök gibi gürler havada, hür yaşama dâvaları,
Parlar, iyi fikirlerin hançeri, elmasları.
Gitmesin kırın millet, takarak kaşsız yüzük,
Biziz, onun övünülecek, gerçek pırlantı kaşları!*